

bemutatása. A magyar asztali és fali naptárak az orosz emberek számára érdekesek, mert nálunk jelölik a keresztneveket, névnapokat: a magyar emberek pedig ugyan-csak érdeklődéssel, meglepetéssel konstatálják a szovjet naptárakban feltüntetett ünnepek közül például a „pedagógusnap”, a „vegyészek napja” stb. jelölését.

Általános és középiskolai orosz tanáraink sokféle természetes nyelvi anyagot használnak a munkájukban: pl. a Kolobok, a Krugozor című folyóiratokat hanganyaggal együtt, földrajzi térképeket, képzőművészeti albumokat. A felsőoktatási intézményekben, természetesen, a hallgatók szakmai érdeklődése kerül előtérbe, így például a filológusok szívesen forgatják, tanulmányozzák a tudományos előadások szövegeit. Nagyon hasznosnak tartjuk az azonos tematikájú rádió-, illetve tv-adások, pl. hírek, külpolitikai összefoglalók meghallgatását orosz nyelven is, magyar nyelven is. Mellesleg elég gyakran jelennek meg a hazai, illetve a szovjet sajtóban azonos témájú cikkek is, az ilyenekre külön is fel kell hívni a tanulóink figyelmét.

Ma, amikor követelmény az oktatáshoz való kommunikációs igényű közelítés, a sok természetes nyelvi anyag alkalmazása meggyorsítja azt a törekvést, hogy a tanuló állandóan használja az idegennyelv-tudását, illetve elősegíti a természetes nyelvi anyagok információk megszerzésére való felhasználását.

A természetes nyelvi anyagok kialakíthatják a kommunikációs készséget a befogadás, a megértés, azaz a receptív nyelvi tevékenységek (beszédértés, csendes olvasás) szintjén. Természetesen az élőbeszéd, a szóbeli beszédkészség aktivizálásának a megvalósításához más eszközök, más természetes információforrások is szükségesek.

BÜKI PÁLNÉ
Nagykanizsa

Egy könyv- és könyvtárhasználati felmérés elemzése

Soha hazánkban annyi könyvet nem nyomtattak, mint az utóbbi évtizedekben. Elfogadható áron megvásárolhatók, iskolai, üzemi könyvbizományosok kiviszik a munkahelyekre, új és újabb könyvtárak nyílnak meg. A könyv- és könyvtárhasználatot az új tanterv a követelmények között jelölte meg. „Forog a könyv”, mégis az olvasottság szintje messze a kívánatos alatt van. Előfordul, hogy a könyv csak szemléltetőeszköz, nem első a taneszközök között, s a könyvtárak, műhelyek helyett „sóműsorok” színhelyei. Csak akkor fog megerősödni az önművelési törekvés, vágy a felkeltett olvasási igények kielégítésére, ha az iskola és a (bármilyen!) könyvtárak általános tartalmukban, módszereikben, a tanítási órák és a könyvtári munkaformák módszereiben, eszközeikben egymáshoz a jelenleginél jobban közelednek.

Nyugodtan leírhatom, hogy iskolánkban elsősorban valamennyi nevelő, de a gyerekközösség tudatában is a könyv- és könyvtárhasználat megfelelő helyen van. Tanulóink többségének életkori követelményei szerint a könyvet elfogadható szinten m u n k a e s z k ö z k é n t tudja használni, évente legalább egyszer részt vesz az iskolai könyvtár valamilyen rendezvényén.

A mi iskolánkban megvalósított sok-sok elképzelés, helyi gyakorlat hitelesen érzékeltethetné a nevelő-oktató munka egészére megfogalmazott célok, feladatok, ajánlások lebontásának módját, a nálunk kialakított gyakorlattal érvelek, amikor elsősorban a könyvtár-pedagógiában, de véleményem szerint az egész ágazatban láthatóan sok a megtorpanás.

Nevelőtestületünk meg tudott tervezni, életben tudott tartani néhány olyan sajátos vonást, ami az általánosan szokásos iskolai életet megváltoztatja, hétköznapiságát feloldhatja. Ezek közé tartozik a könyv és a könyvtár célirányos eszközjellegű használata is.

Ezért volt szükség arra, hogy különböző munkaformák keretén belül (nevelési értekezlet, munkaközösségi ülés, egyéb belső továbbképzés) feldolgozzuk azokat az alapvető módszertani kérdéseket, amelyek feltétlenül szükségesek voltak a kérdés elmélyültebb tanulmányozásához. Fontosnak tartottuk, hogy felmérőlap segítségével visszajelzést kapjunk munkánkról. A felmérőlap természetesen nem adhat mégcsak megközelítően sem teljes képet a *tanulók könyvhasználati ismereteiről*, de mégis egy-egyja eredménymérés. A múlt tanév végén két 8. osztályt, 55 tanulót kérdeztünk meg.

KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRHASZNÁLATI FELMÉRÉS

8. osztály

1. *Hol*, milyen könyvekben keresel rá magyarázatot?

- „Szorul a kapca” .....
- tuberkulózis .....
- megsértődik .....
- politikai sztrájk .....
- Hevesi Sándor .....
- „Madarat tolláról, embert...” .....

2. *Egészítsd ki!*

..... felhasználásával körülírák, magyarázzák, értelmezik egy-egy szó jelentését!

3. A fenti kézikönyvben sok *jelet* találsz. Mit jelentenek?

jelek	magyarázatuk
— gör-lat.	.....
— vö.	.....
— fn.	.....
— ill.	.....

4. Húzd alá azokat a tantárgyakat, amelyekhez a legtöbb *előkészítő könyvtárhasználati feladatot* kaptál!

magy.	tech.
ének	orosz
tört.	földr.
rajz	kémia
of.	biol.
mat.	fizika

5. 3 db könyv van a padodon. *Sorold be az ETO fősztályba!*

- Cím: .....
- Cím: .....
- Cím: .....

6. *Csoportosítsd* az alábbi műveket!

mesekönyv, a technika vívmányai, művészettörténet, versgyűjtemény, történelmi regény, játékleírás, ifjúsági regény, sportról szóló könyvek...

ismeretterjesztő	szépirodalmi
------------------	--------------

7. Szedd *betűrendbe* (számozással) az alábbi írókat!

— Molnár Ferenc	— Arkagyij Gajdar
— Mándy Iván	— Móricz Zsigmond
— Mikszáth Kálmán	— Móra Ferenc
— Karl, May	

8. Készíts gondolatban *katalóguscédulát!* Keresd ki a padon lévő egyik könyvből az alábbi *adatcsoportokat, adatelemeket!*

- szakjelzet .....
- a szerző (közreműködők adatai) .....
- a cím adatai .....
- a kiadás adatai .....
- a terjesztés adatai .....

9. Húzd ki azokat a kifejezéseket, amelyek nem a *könyv részeit* nevezik meg!

verzó, tematika, fülszöveg, sporttár, enciklopédia, kötéstabla, címloldal, könyvesbolt, állományegység, tartalomjegyzék, névmutató, katalógus, betűrend, gerinc, hálózat

10. A Kincskereső melyik *rovatába* sorolod az alábbi műveket?

- Így élt Csokonai: .....
- Bálint: Vidám arcot kérek! .....
- Ünnepi Könyvhét 1987 .....

11. Ide legkedvesebb könyved *szakszerű* ismertetése kerül.

- Fejtsd ki *önálló véleményedet!*
- Ilyen *kiselőadást* gyakran készítettél!

TAPASZTALATOK, KÖVETKEZTETÉSEK

(a felmérőlap feladatainak sorrendjében)

- 1. f. A gyerekek leggyakrabban A magyar nyelv értelmező szótárához nyúlnak. Többen a felsorolt fogalmakat csak ott kívánták megkeresni. Jól ismerik és használják a kislexikont, az Ifjúsági kislexikont, a Magyar élettrajzi lexikont, a Ki kicsodát. Ritkábban veszik kézbe: Új magyar lexikont és az Idegen szavak szótárát. A tapasztalatok arra ösztönöznek bennünket, hogy a kézikönyvek számát tovább kell emelnünk, a gyakorlást minden tantárgyban szinte mindennaposá kell tennünk.
- 2. f. A tanulók körülbelül értették, mire kérdeztünk, de a megközelítően pontos megfogalmazást nem tudta mindenki leírni. Többen a lexikonfogalommal intézték el a válaszadást, pedig 5. osztályban megtanulhatták a pontos fogalmi megjelölést.
- 3. f. Igen jól sikerültek a válaszok. Ezt a könyvtári gyakorló foglalkozásokon már a 3—4. osztályosok között is tapasztaltam.
- 4. f. Ez volt az egyetlen feladat, melynek leírt eredménye és a tantestület gyakorlati tapasztalata nem egyezett meg. A gyerekek véleménye szerint kevesebb könyvhasználati feladatot kapnak, mint amit mi tapasztalunk. Az természetes, hogy a magyar és történelem tantárgy sajátosságai és helyi lehetőségei egy széles körű könyvhasználatot eredményeznek, de mivel a folyóirathasználatot szinte számításon kívül hagyták, így az osztályfőnöki órák szinte „könyv nélkül” maradtak. A nevelő személyisége nagyon meghatározó, ezért került a készségektantárgyak közül első helyre a rajz. Érdekes az orosz is (0%), pedig határozottan állíthatom, hogy szótárak, folyóiratok, leporellók nélkül nincs iskolánkban oroszóra, csak ezt a gyerekek nem tartják plusz könyvhasználati feladatnak. A legnagyobb gondot a természettudo-

- mányos tantárgyaknál éreztük. A következő tanévet e tantárgycsoport könyvhasználati követelményeinek és lehetőségeinek újraértelmezésével fogjuk kezdeni.
- 5. f. Ez volt az a feladat, amelyik jól tükrözte hiányosságainkat. Az egyébként igen színvonalasan és lelkiismeretesen dolgozó magyartanár véleménye szerint az ETO-val nemigen foglalkoztak. Erre a következő évtől jobban oda kell figyelnünk. Az így élt és a Képes történelem sorozat besorolása elfogadhatóan, a Nefelejcs és a Világ és az ember c. köteteké kevésbé sikerült.
  - 6. f. A csoportosításban a történelmi regény került leggyakrabban az ismeretterjesztő fogalom oszlopába. Okát az egyéni beszélgetések során sem tudtuk érdemlegesen tisztázni, sajnos, így rögződött.
  - 7. f. A szaktanár véleménye szerint ez a feladat a vártnál gyengébben sikerült, pedig a betűrendet sokat gyakorolták. A problematikus csomópont természetesen ez a sorrendcsere: A. Gajdar, Mátyás I., K. May. Feltett szándékunk, hogy az ABC-t a könyvtárban és valamennyi tanteremben ki fogjuk függeszteni.
  - 8. f. Ez a feladat, a már előzőkben ismertetett okok miatt, szintén gyengén sikerült. A szerző, a cím és a kiadás adatait mindenki tudta, a másik két adatcsoportra nem is igen válaszoltak.
  - 9. f. Eredményesen dolgoztak a gyerekek. Ezt elősegítette az a tény is, hogy a sok módszertani szemléltetőanyag között, amit könyvtárunkban készítettünk, talán a legügyesebb a könyv részeit bemutató naptárszerűen forgatható segédeszköz. Ez sokat volt kézben.
  - 10. f. A Kincskeresőt gyakran lapozzák, olvassák a gyerekek. Ez eredményezte aztán, hogy szinte 100%-os lett az eredmény.
  - 11. f. Mit olvas a mai gyerek? Hát nem mindig azt, amit mi szeretnénk, de még csak azt sem, amire útmutatást, ösztönzést kap, amire lehetősége van. Az egyéni és kiscsoportos beszélgetések azt bizonyították, hogy nem mindenkinek van legkedvesebb könyve, vagy az olyan, hogy nem merték megnevezni. Gond van a szakszerű ismertetéssel is. Összehasonlítottam a 8. a osztály felmérését az egy évvel ezelőtt írt iskolai dolgozatok eredményével (3. dolgozat könyvismertetés). Természetesen a 7. osztályos jobb lett, már csak azért is, mert akkor minden gyerek dolgozott, most 7 könnyelműen erre a feladatra nem válaszolt, s 11-en igen jól, szakszerűen mutatták be a választott könyvet. Számomra az is meglepetés volt, hogy az önálló véleményt mennyire elnagyolták a gyerekek, holott iskolánkban a nevelőoktató munka során erre nagy gondot fordítunk.

A bemutatott könyvek megoszlása műfaj szerint:

nem írt:	8
kötelező o.:	6
ajánlott o.:	5
olvasókönyvek, kézikönyvek:	4
ifjúsági r.:	11
sci-fi:	9
ismeretterjesztő:	4
klasszikus szépirodalom:	3
egyéb:	3

53

Rákérdeztem (szóban!) az otthoni könyvállomány mennyiségére is. Minden családnak van házi könyvtára, s az utóbbi évek ösztönzése nyomán ez igencsak kibővült kézikönyvekkel is.

<i>Ezek megoszlása:</i>	Értelmező:	20 család
	Idegen szótár:	26 család
	Új m. lexikon:	26 család
	Kislexikon:	15 család
	Ifjúsági kislexikon:	12 család
	Egyéb lexikon:	28 család

Szívesen fogadnám, ha az ország bármelyik részéből írásomra reagálnának a kollégák. Örülnénk, ha a Módszertani Közlemények Szerkesztősége vitát nyitna erről a felmérésről, amely témáját illetően ma még nem szokásos, nem gyakorlat.

BEREZNAI GYULA
Nyíregyháza

A nyitott mondatok és szerepük az általános iskolai matematika tanításában

Ezen dolgozat megírásának kettős indíttatása van. Egyrészt az a tapasztalat, hogy a nyitott mondatok szerepével, hasznosságával, alkalmazhatóságával és egyéb tanításbeli előnyeivel nevelőink mindinkább tisztában lesznek, szívesen nyúlnak hozzá, a tanulók pedig hamar megbarátkoznak vele. Minden különösebb magyarázat nélkül megértik, egyáltalán nem érzik idegennek vagy megterhelőnek, ugyanakkor hatásos segédeszköznek bizonyul a logika elemeinek, az egyenletek stb. tanításának előkészítésében. Másrészt azonban megfigyelések és tapasztalatok (Imrecze Zoltánné: Matematikaórán láttuk; A Tanító, 1986. szept.) szerint a nevelők egy része nem eléggé felkészülten alkalmazza a nyitott mondatokat a tanítási órákon, sőt igen sok esetben a tanulók hibás megállapításait helyesekként fogadják el. Mindezek az érvek indokolják a nyitott mondatokkal való részletesebb foglalkozást.

*

Beszédünk, írásunk, gondolkodásunk legkisebb önálló értelmes részegysége a mondat, amely mindig valamilyen gondolatot, szándékot fejez ki. Ha a mondat csak egyetlen gondolatot tartalmaz, egyszerű, egyébként összetett mondat a neve. A beszélő szándéka szerint pedig kijelentő, felkiáltó, kérdő, óhajtó és felszólító mondatokat különböztetünk meg. Ezek közül minket most csak a kijelentő mondatok fognak érdekelni. Nem véletlenül: a köznapi életben és az egyes szaktudományok nyelvében előforduló kijelentő mondatok mindegyike valamilyen állítást fejez ki, s ezek között vannak olyanok, amelyekre elvileg érvényes az, hogy egyértelműen eldönthetően vagy igaz vagy nem igaz (elfogadott szóhasználat: hamis) állítást tartalmaznak. Az ilyen kijelentő mondatokat *kijelentéseknek* (*ítéleteknek*) nevezzük.

Az ítéletek a matematikai logika vizsgálati tárgyát képezik, s míg a nyelvtan azzal foglalkozik, hogy mik a mondat részei, a szavak sorrendje stb., s ezekről függően hogyan módosul a mondat jelentése, addig a matematikát csak az érdekli, hogy egy bizonyos kijelentés igazságértéke micsoda. Az a tény, hogy ily módon elvonatkoztatunk a kijelentés tartalmától, lehetővé tesz egy újfajta absztrahálást, azt nevezetesen, hogy a kijelentésekkel kapcsolatosan teljesen általános megállapításokat tegyünk, s a továbbiakban azon megállapítások egymás közötti kapcsolatait tanulmányozzuk. Ez képezi a matematikai logika tárgyának elemeit. Formailag ugyanis minden kijelentő mondat